

Co vlastně znamená kříž?

[Petr Pitha](#)

Kříž je nejznámější symbol křesťanství. I v naší době, která o náboženství mnoho nedbá, setkáváme se s tímto znamením stále: na chrámových stavbách, na významných místech a budovách, v polích u Božích muk, na hřbitovech, v mnoha domácnostech a také v

pracovnách, na zlatých řetízkách zdobících šije žen, na schránkách se smrtelným obsahem, nad lékárnami, na záchranných vozech, nad stanovištěm lékařů... Co vlastně znamená kříž?

Kříž ještě dříve, než byl posvěcen tajemstvím smrti Božího syna, byl znám a užíván. Označoval důležitá místa. Hle, zde se cos paměti hodného stalo. Zde někdo zahynul, jiný unikl, zde někdo věčným spánkem odpočívá. Zde je to místo, od něhož lze pochopit rozličné příběhy.

*Kříž, ať už v jakémkoli tvaru, byl vždy především setkáním dvou směrů, vertikály a horizontály, odjakživa spojovaných s dimenzí ducha a těla a s mužským a ženským principem. Jeho střed byl bodem, od něhož se budovalo pochopení prostoru, v němž vše mohlo být popisováno jako ležící nad a pod, vlevo a vpravo. Podstatným na tvaru kříže bylo právě setkání a tajemství. Vždyť v běžné zkušenosti máme vepsáno, že na křižovatkách cest setkávají se osudy a stojíme před rozhodnutím, kterým směrem se vydat. Ne náhodou, ale s intuitivní jistotou bylo písmeno *x* vybráno za označení neznámé v rovnicích. Stejně přirozeně označíme v knize křížkem místo, kde se tok autorových myšlenek setká, střetne či rozchází se směrem našeho uvažování. Neméně důležitá je však i zkušenost, že v tvaru kříže vážeme a otvíráme. Sotva lze nerozsypat náklad jen jedním směrem převázaný a každý sadař a lékař ví, že očistný řez musíme vést ve tvaru kříže.*

Toto vše si kříž přináší z doby předkřesťanské. Význam kříže je však dnes dán nepochopitelnou velkopáteční událostí Kristovy smrti. U kříže na Kalvarii stojíme před oním bodem, do něhož jakoby vše směřovalo a odkud je možno odvinout veškerý smysl a pochopení každého života.

Když si učení návštěvníci svatého Bonaventury udivení celistvostí a hloubkou hostitelova poznání přáli prohlédnout jeho knihovnu, odvedl je svatý mistr do alkovny, kde nebylo nic než toliko veliký krucifix, nejčistší, nejživější, nejhlubší

pramen poznání. Z téhož zdroje poznání čerpal i sv. František z Assisi a bezpočtu dalších.

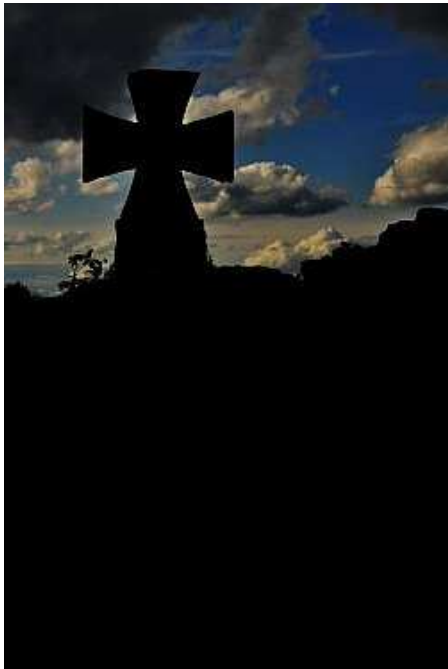
Již sám tvar kříže obsahuje veliké poučení. Je to tvar vyvážený, ne však podle všech os symetrický. Pozemská horizontála, přesně vymezená a zřetelně kratší, jako by byla duchovní silou vynášena do výše po neomezené vertikále kořenící v zemi a vztahující se k nebi. Její potřeba pro vznik kříže je ovšem nutná. Čistá vertikála je toliko kůl. V určitém bodě musí se duchovní trysknutí rozevřít v náruč horizontály, aby mohlo vzniknout znamení lásky. Gotická úcta k duchu a renesanční úcta k tělu v úměře kříže stojí v pozadí oněch nádherných obrazů žen-duší, které vytvořili mistři z počátku renesance. Stačí jediný příklad, aby se objasnila tato skutečnost. Na anatomických studiích Leonarda da Vinci nelze přehlédnout tvar kříže v pozadí. Tyto studie jsou však také hledáním nejdokonalější proporcionality krásného lidského těla a posloužily jako východisko k mnoha hermetickým úvahám o vyváženosti lidského žití. Abychom pak nebyli na pochybách, že Leonardo vsutku byl veden křížem, vzpomeňme na to, že na svém posledním velkém díle nechá svatého Jana Křtitele s úsměvem skrývaného tajemství, ba s úsměvem nad divákem postaveným před nerozluštitelnou hádanku, gestem poukazovat na jeho křížem ozdobenou hůl.

Toto velké, vše ovládající tajemství kříže se zjevuje teprve, když byl kříž použit jako míra člověka, když byl přiložen jako zkouška životní opravdovosti k údům Syna Božího, který tvrdošjně sám sebe nazýval Synem člověka. Když byl Kristus shledán pravdivým až k smrti, stal se krucifix mírou veškerého soudu Božího. Jím jsme a budeme pro věčnost souzeni v každém svém skutku. Kříž je především mírou, vůči které můžeme hodnotit každý svůj záměr a poopravit ho tak, aby skutek z něho vzešlý obstál na soudu pravdy a lásky.

Pohled na kříž zachraňuje ve chvílích, kdy nás pokřivenost tohoto světa drtí až k smutku smrti. Všichni se samozřejmě a pochopitelně obáváme a děsíme smrti. Milujeme život. Smrt nám ho bere. Zde však hledíme na vydání života. V poklesnutí Kristovy hlavy uhlídáme gesto nejhlubšího, nejpokornějšího klanění před Bohem, Pánem všeho života. Otevírá se nám tu jiný pohled na smrt. Smrt, kterou chápeme jako tu, která nám vyrve z rukou vše, co jsme získali, a sklátí nás z jasu života v temnotu hrobu, ustupuje zde smrti, která je utichnutím a posledním obdarováním života docházejícího vyvrcholení. Nestačí chladně a přesně naplňovat zákony správného jednání.

Ani to není ještě vše. Kristův kříž ukazuje plnost znamení kříže také v tom, že jednak doplní ono založení prostoru, když se na chvíli objeví v kopí vojákově třetí dimenze, jednak ukáže, že centrum tajemství neleží v geometricky daném středu kříže, ale je vysunuto vně, do srdce Ježíšova. Poukazuje tak k napětí mezi harmonií a systematikou a ke sporu mezi životem a konstruktem.

Nestačí být bezcitným dobrákem a slepit z dobrých skutků geometricky přesný obraz života. Je nutné svobodně milovat, pocítit trysknutí soucitu, nechat se strhnout láskou k pravému životu, který nelze spoutat do moralistních schémat nebo racionálních výpočtů. Centrum tajemství porušující geometrii kříže na ni však zároveň ukazuje. Známe to dobře i z jiných případů malého porušení přesné souměrnosti. Víme například, jak rozkvetne geometricky přesně prostřený stůl, když na něm drobně posuneme několik předmětů. Víme, jak dokonalost mnoha šperků je vyjádřena malou záměrnou asymetrií. Víme také, jak se podivně změní tvář člověka, když k obrazu jedné její poloviny přidáme její přesný zrcadlový obraz. Položení Kristova srdce na kříži je provždy obrazem pevnosti zákona a vítězství lásky.

V našich domovech je kříž rovněž oním centrálním bodem, od kterého se počítá prostor, a to především prostor sociální. Nikdo z členů rodiny nestojí v jejím středu, všichni tu stojí v rodinném kruhu kolem Krista. Křesťanská rodina i středověká obec jsou tak v radikálním slova smyslu demokratické, a to ne jen v rovnosti před zákonem dohodnutým lidmi, ale právě a především před zákonem Božím, který v podvojném-jediném velkém přikázání žádá úctu a vděčnost k Bohu, lásku a zájem pro bližní.

Kdyby se člověk dlouhým hleděním na kříž vnitřně a ve skutcích rovnal do jeho vyváženosti, celý svět by se v něm rovnal. Kdyby dlouhým hleděním z vlastní bédnosti přivykal pohledu do Kristovy tváře, nestal by se mu jedenkrát tento pohled peklem zděšení. Kdybychom s úctou chovali ve svých domovech kříž, nestanuli bychom ve smrti před neznámým soudcem, králem děsivé vznešenosti, ale před mužem slabosti znalým, kterému jsme nabídli domov a odřekli se mnohého, co je sice sladké, ale také sobecké, aby se tu necítil cize.

Takové hledění na kříž však vyžaduje odvalu. Uvidíme totiž pravdu o sobě a máme ji přijmout. Nejenom, že se nám objeví mnohé naše pokřivení, ale zahlédneme i své hrozné podoby. Při pohledu na kříž vyvstává před námi celá kalvarská scéna a mění se v jakési zrcadlo. Poznáváme se v něm. Jednou v bolestí ztrnulé postavě apoštola Jana, jindy v hořekující Maří Magdaléně, opět jindy ve sprostotě biřiců či v uspokojené učenosti zákoníků rozšafně řídicích záležitosti svého národa.